

GERECENSEERD

De uitgestelde tijd van Palestina

ACTUALITEIT

TIME SUSPENDED
HERMAN ASSELBERGHS,
ELS OPSOMER,
PIETER VAN BOGAERT
2004, SQUARE, 216 BLZ.
(MET IN LOSSE BIJLAGE EEN
NEDERLANDSE VERTALING
VAN DE TEKSTEN),
ISBN 90-8088-391-3

mee je als lezer een boek over een van de meest gemediatiseerde actuele conflicten ter hand neemt. Het duurt zelfs enige tijd voordat je de structuur van het boek beet hebt. En die verwarring is niet alleen door de auteurs zo gewild, ze vormt de essentie van wat ze willen zeggen en tonen. De eerste helft van het meer dan 200 pagina's tellende boek bestaat uit louter foto's, zonder enige aanduiding van wat, waar of wie. Ook de namen van de schrijvers staan niet bij hun artikel, evenmin als de titels ervan. Pas na enig bladerwerk wordt duidelijk hoe de foto's zich verhouden tot de tekst en dat het in feite om twee afzonderlijke essays gaat. Op ongeveer twee derde van het boek verschuiven de foto's van kleur naar zwartwit. De auteurs willen dat het boek als één gedeelde ervaring beschouwd wordt, een ervaring die zich niet zo precies laat aflijnen.

Wachten

Terwijl de media het beeld oproepen van een zeer geagiteerd conflict, vol gebeurtenissen die elkaar in een razend tempo opvolgen - waarvan loeiende en door bochten scheurende ambulances, schreeuwende en wenende massa's, gepantserde voertuigen, geweersalvo's en stenengooiende jongeren de bijna dagelijkse iconen zijn -, gaat het voor Asselberghs, Opsomer en Van Bogaert om een conflict waaruit de tijd en dus de gebeurtenissen zijn weggevallen. De tijd is uitgesteld. De tijd als dispositief van handeling en actie, van besluit en uitvoering is afgebroken. Zowel de bezetter als de bezette heeft zich overgeleverd aan het wachten. Op de meeste foto's van Els Opsomer zijn er geen mensen te zien: lege straten en wijken, opspectaculaire hoeken en kanten, kleurrijke reclameborden, enkele interieurs. Alsof het volk dat in de media bijna altijd als anonieme en pathetische massa getoond wordt, van de aardbodem verdwenen is. De fotoreeks heet niet toevallig 'Erased/Vanished'. En als er mensen op de foto's staan, dan doen ze niet veel anders dan wachten: aan de checkpoints, bij de taxi's, voor een winkel. 'Wat heb ik gezien in Palestina? Wat te doen met deze ervaring? Waar

begint deze reis en waar eindigt ze?', vraagt Pieter Van Bogaert in zijn tekst 'Reality Check'. Kan de werkelijkheid gecheckt worden door ter plekke te gaan kijken?

In tegenstelling tot de vele andere boeken en studies over dit onderwerp staat er in 'Uitgestelde tijd' geen paginalange chronologie die alle bekende feiten nog eens opsomt. Van Bogaert concentreert zich op de dimensies van tijd en ruimte en hoe die op een andere manier door Palestijnen en Israëli's worden gepercipieerd. De Palestijnen wachten: op het openen van een checkpoint, op reisdocumenten, op een job, op een eigen staat, enzovoort. Voor de Israëli's slaat de tijd langzaam maar zeker om in ruimte: hoe meer tijd verstrijkt, hoe meer land zij in bezit kunnen nemen. De Israëli's politiek omschrijft Van Bogaert als een 'politiek van de verdwijning': de ander wordt in zijn bestaan ontkend. Van Bogaert heeft het over Palestina als een 'negatieve ruimte', als een ruimte die bepaald wordt door wat ze niet is: 'Een land afgesloten van zijn omgeving, van zijn ecosysteem en zijn overlevingskansen. De negatieve ruimte is een overschreven ruimte: bedolven, omringd, begrensd door de tekens van de bezetter. Wat telt, is niet de ruimte zelf, maar wel de afwezige omgeving.' Dat negatieve heeft ook te maken met de (voor de media) onzichtbare manieren waarop de Israëlische bezetter de strijd voert: het administratieve geweld, het geweld van de checkpoints, de nederzettingenpolitiek en de stadsuitbreidingen, de water-voedselcontrole.

Maar tegelijk is de negatieve ruimte een ruimte waarin veel mogelijk is: 'Deze quasi virtuele ruimte waar alles opnieuw uitgevonden moet worden, deze plaats die bepaald wordt door wat er niet langer is - geen land, geen bestuur, geen censuur, geen traditie -, biedt vanzelf ruimte voor experiment. (...) De permanente tijdelijke uitzonderingstoestand maakt van de Palestijnen overlevingskunstenaars.' Hoe dit alles te begrijpen? Van Bogaert zet zich af tegen al te makkelijke vergelijkingen zoals die met Vlaanderen/Wallonië met Brussel als een Belgisch Jeruzalem: op die manieren verdwijnen de ware conflicten achter de clichés. Met een ver-

wijzing naar een beroemde tekst uit de film 'Hiroshima mon amour' beantwoordt Pieter Van Bogaert de vraag waarmee hij zijn tekst opende: 'Ik heb niets gezien in Ramallah. Niets.'

Catastrofe

Ook de tekst van Herman Asselberghs 'A.M./P.M.', waarmee het boek afsluit, probeert dat 'niets' te omschrijven: 'Misschien bekijk ik alles van te ver. Of van te dichtbij.' Zijn tekst neemt de grootste risico's omdat hij die ervaring van dat 'niets' in zijn schriftuur laat doorwerken. 'Ervaring' staat hier voor meer dan enkel de reis naar Palestina. Ze heeft te maken met de angst en de fascinatie voor de 'catastrofe': dat onbestemde maar dwingende gevoel veroorzaakt door de dagelijkse confrontatie met beelden van ellende en met de frustratie er toch niets aan te kunnen verhelpen.

Tegelijk is er de gewinning die optreedt bij zo'n overkill, de verveling ('Breaking News' is zo déjà vu'), het cynisme en zelfs een verlangen naar meer catastrofe: 'Voor de catastrofe voel ik me zo lusteloos, dat mijn angst voor de komst van de meteorome weer tot leven wekt.' Asselberghs tekst is de meest persoonlijke van de twee en daardoor de meest verbrossende. Om die complexe ervaring van hier/daar, angst/fascinatie, nabijheid/verte engagement/toeschouwen, kijken/bekenen worden, te verwoorden, maakt de auteur gebruik van literaire procédés als de herhaling, de opsomming het gebruik van witregels en het wegvallen van interpunctie.

'Uitgestelde tijd' is een opmerkelijke poging om na te denken over de beeldenstorm die iedere dag over ons losgelaten wordt, over de verwoesting die hij in ons denken en voelen aanricht en of we daar nog een alternatief voor hebben. Dat een dergelijk opzet een permanent zoeken en tasten naar het 'andere' woord en het 'andere' beeld betekent is geen tekortkoming van het boek, maar inheren aan de delicate taak die de auteurs zichzelf hebben gesteld.

Erwin JANS

Een wegblokkade in Palestina.

(Foto: Els Opsomer, erased/vanished in 'Time Suspended')